

Akademik YORUM
(Üç Aylık Eğitim, Bilim, Kültür Dergisi)

* Kış 1992 * Yıl:1 * Nr.2 * Fiyat:10.000Tl.

Sahibi	: Derya Kitabevi adına Ahmet Ali SEZGİN
Genel Yayın Müdürü	: Öğr.Gör. Ahmet Hilmi İMAMOĞLU
Yazı İşleri Müdürü	: Öğr.Gör. Mehmet OKUTAN
Reklam Sorumlusu	: Öğr.Gör.Şükri ADA
Dağıtım ve Abone Sorumlusu	: Arş.Gör. Mustafa KOÇ
Yayın Sekreteri	: Arş.Gör. Mevhibe COŞAR
Yayın Koordinatörü	: Arş.Gör. Dr. M. Muhsin KALKIŞIM
Yayın Kurulu	: Arş.Gör. Ali AKAR Arş.Gör. Fatma ERDOĞRUL Arş.Gör. Murat İSKENDER Arş.Gör. Hayriye KABADAYI Arş.Gör. Aydın KILIÇASLAN Arş.Gör. Bilal KIRIMLI Arş.Gör. Hatice ODACI Arş.Gör.Dr. Mustafa OFLAZ
Adres	: Uzun Sokak, No: 127, TRABZON
Yazışma Adresi	: Öğr.Gör. Mehmet OKUTAN KTÜ Fatih Eğitim Fak. 61335 TRABZON
Abone Bedeli	: Yurtiçi (Yıllık) 30.000 Mehmet OKUTAN'ın 731966 No'lu Hesabına Posta Havalesi
Dizgi	: Arş.Gör. Hayriye KABADAYI
Baskı	: Trabzon Ofset Matbaacılık - Tel: 210110 Uzun Sk. Şehir Kulübü Aralığı TRABZON

Temsilcilikler

İstanbul	: Arş.Gör. Nevrihal BİLECİK Marmara Ün.Eğ.Fak.Türk Dili ve Edb.Eğt Böl. İstanbul
Ankara	: Nazan ÖZTÜRK Bilkent Ün. Ends. Müh.Böl.Bilkent/Ankara
Erzurum	: Yrd.Doç.Dr. Rıdvan CANIM Atatürk Ün. Kazım Karabekir Eğ.Fak. Türk Dili ve Edb.Egt. Böl. Erzurum
Samsun	: Yrd.Doç.Dr. Ali UZUN Ondokuz Mayıs Ün.Eğ.Fak.Sosyal Bilimler Eğ.Böl. Atakum/Samsun
Edirne	: Yavuz BAYRAM Meriç Lisesi Edebiyat Öğretmeni Edirne

* Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir
* Dergiye gönderilen yazılar, yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

İÇİNDEKİLER

EĞİTİM

Ali ÇELİK:Toplumun Mimarı Öğretmen	2
Mehmet OKUTAN:Türk Milli Eğitim Sisteminin Örgüt Boyutları Açısından İncelenmesi	4
Dr. Ayla AKBAŞ:Ergenlik Dönemi ve Psikodinamiği	10
Şükri ADA:Eğitim Fakültelerine gelen Öğrencilerin Nitelikleri Üzerine Bir Araştırma	15

İKTİSAT

Ahmet ULUSOY:Gelişmekte Olan Ülkelerin Dış Borçlanma Nedenleri ve Türkiye'nin Dış Borçlanma Analizi	18
--	----

DİL VE EDEBİYAT

Yrd.Doç.Dr. Nazan BEKİROĞLU ile Edebiyat Üzerine Bir Sohbet	23
Yrd.Doç.Dr. O.Kemal KAYRA:Trabzon ve Yöresi Ağzlarında Bazı Ses ve Yapı Özellikleri	26
Dr. Muhsin KALKIŞIM: Dil ve Edebiyatta Asliyet ve Ortak Hususiyetler	29
Ali AKAR: Türkiye Türkçesinin Kaynaklarından Kur'an Tercüme Üzerine	31
A. Mevhibe Coşar: Dil Tartışmaları Üzerine II	33

TARİH

Dr. Mustafa OFLAZ: Bazı Karaman Eyaleti Mufassal Defterlerinin Tarihlenmesi Meselesi	37
Yrd.Doç.Dr. Rahmi ÇİÇEK: Feyz Gazetesine Göre Trabzon'da 1908 seçimleri	42
Ali Hikmet ÇALIŞ:Trabzon'da Müdafaa-i Hukuk Hareketinin Doğuşu ve Gelişmesi	45
Cumhur ODABAŞIOĞLU: Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u Fetih Tarihi	49

BEDEN EĞİTİMİ

Yrd.Doç.Dr. Erdal ZORBA, YRD.DOÇ.DR. A.Ahmet DOĞAN: Spor ve Sağlık İlişkisi	51
Marian E. KNEER (Çev.G.VURAL): Beden Eğitimi Derslerinde Eğitim Açısından Görülen Aksaklıklar	53

MÜZİK

Yrd.Doç.Dr. Sabri YENER: Müziğe Erken Başlamanın Önemi ve Koşulları	55
Meral TÖREYİN: Öğretmenlik Mesleğinde Ses Eğitiminin Gereği	59

ÇEVRE

Bülent ŞAHİN: Uzungöl'de Çevre Problemi	61
Hatice ODACI: Sarp Sınır Kapısı ve Düşündürdükleri	63

TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN KAYNAKLARINDAN KUR'AN TERCÜMELERİ ÜZERİNE

Ali AKAR*

Asya'nın en geniş coğrafyaya yayılmış dili Türkçe, buna paralel olarak çeşitli gelişme ve değişimler yaşamıştır. İlk yazılı kaynaklarımız olan Orhun Yazıtları -bir kaç itilafli kelime dışında- tamamen Türkçe ile yazılmıştır.¹ Bu dönemde -çeşitli kültürlerle karşılaşmasına rağmen- Türkçe kendi kelime kadrosunun dışına çıkmamıştır. Göktürk hanedanının Uygurlar tarafından yıkılmasıyla (745), artık Türkçe de yeni bir mecraya yönelmiştir. Böğü Kagan döneminde (758-780) Maniheizmi kabul eden Uygurların dilleri de kültürleri doğrultusunda bir takım yabancı kelime ve terimle değişmeye başlamıştır. Dilin fonetik ve morfolojik yapısında Göktürkçeden büyük bir farkı olmamasına rağmen, Budizm'e ait bir çok kelime Türkçeye girmiştir. Sogd, Sanskrit ve Çin dilleriyle ilişkiye giren Türkçe, bununla birlikte kendi rüşünü ispatlamış ve Asya'nın sayılı kültür dilleri arasında yerini almıştır.²

X. yy.'dan itibaren kitleler halinde Batıya yönelen Türkler aynı zamanda İslam'ı da kabullenmeye başlamışlardır. Böylece milletimiz iki asır sonra yeni bir medeniyet değişikliği daha yaşamaya hazır-lanıyordu. Türkçenin karşısına bu kez yerleşik kültürün iki büyük dili Arapça ve Farsça çıkmıştır. Bir taraftan Türk dünyasındaki hareketli göçler, diğer yandan yeni medeniyetin etkisi, Türk diline 2-3 yüzyıl sürecek bir "çalkalanma" yaşatacaktır. Böylece XIII.yy.'a gelindiğinde dilimiz artık üç lehçeye ayrılacaktır: Kuzeyde Kıpçak Türkçesi, Doğuda Çağatayca, Batıda ise Batı (Oğuz) Türkçesi.³

Batıya doğru yayılan Türk göçleri (IX-XIII yy), Azerbaycan ve Anadolu'yu Türkleştirirken aynı zamanda onları İslamiyetle de tanıştıyordu. Diğer yandan halk eski adetlerini yeniden tanzim ederken dilini de sıkı sıkıya muhafaza ediyordu. Yeni coğrafyada kendini diğerlerinden ayıran tek unsur dildi. Fakat aydın tabakada durum farklıydı. Selçuklular döneminde resmî dil olan Farsça karşısında Türkçe uzun bir suskunluk dönemi yaşar. Karamanoğlu

Mehmed Bey'in ünlü fermânı bu konudaki uzun suskunluğa son verir. Böylece aydınların da sahip çıkmalarıyla Türk dili Anadolu'da hakimiyet kurmaya başlar. Artık, Sultan Veled (?-1312), Hoca Dehhanî (?-?), Yunus Emre (?-1320), Ahmed Fakih (?-1230), Şeyyad Hamza (?-?), Gülşehri (?-?), Ahmedî (1334-1412)... gibi şairler Anadolu Türkçesini müjdelemeye başlamışlardır.⁴

KUR'AN TERCÜMELERİNİN TÜRKÇESİ

Kısa zamanda geniş halk kitleleri tarafından benimsenen İslam'ın kutsal kitabındaki dinî mesajları topluma yaymak amacıyla Kur'an tercüme edilmeye başlanmıştır.

Kur'an'ın Farsçaya ilk tercümesi Samanoğullarından Mesud bin Nuh (m.961-976) zamanında Horasanlı ve Ma-veraünnehirli bir grup bilgin tarafından yapılmıştır.⁵ Zeki Velidi TOGAN, ilk Türkçe tercümenin de bu grupta bulunan İsficablı bir Türk tarafından yapılmış olabileceğini savunmaktadır.⁶ Doğu Türkçesiyle yapıldığı sanılan bu tercümenin aslı elimizde değildir. Bundan istinsah edildiği tahmin edilen nüshalar içinde en eskisi Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde 73 numarada kayıtlıdır.⁷

Anadolu Türkçesiyle yapılan Kuran tercümelerine Anadolu Beylikleri döneminde rastlamaktayız. Bunların içinde en eskisi Burdur Kütüphanesi 1234 numaradadır.⁸

Türkçe Kur'an tercüme, tercüme tekniği bakımından ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi cümle-cümle yapılan, anlamı ön plana çıkaran tercümelerdir. Bu yöntemde kelimenin tam karşılığında çok, cümle içindeki yaklaşık anlamı verilmektedir. Bunun için tercüme kelime kelime takip etmek mümkün değildir. Satırlararası (interlineare) denen ikinci yöntemde

* KTÜ Fatih Eğt.Fak.Türk Dili ve Edb.Eğt.Böl.Arş.Gör.

tercüme kelime kelime yapılmaktadır. Burada Arapça cümle yapısı bozulmadan her Arapça kelimenin altına Türkçesi yazılmaktadır. Böylece iki dili kelime kelime takip ederek karşılaştırmak mümkün olmaktadır.

Bu tercümelemlerle birlikte Türkçe büyük bir sanat ve edebiyat dili olan Arapça karşısında kendi imkânlarını ve gücünü gösterme mecburiyetinde kalmıştır. Türkçenin ifade gücü zenginleştirilmiş, bir takım yeni terimler ve kavramların Türkçe ile ifadesi sağlanmıştır. Bunlar aynı zamanda Türkçenin söz varlığını ve kelime kadrosunu -Kur'an'ın hacmine paralel olarak- genişletmiştir.

İfade gücü yönünden, Türk dilinin en büyük imkânlarından olan yapım ekleriyle geniş anlam zenginlikleri kazandırılarak, özellikle dinî terimlerin Türkçeleştirilmesinde büyük başarı sağlanmıştır. -ıcı, -ici ve +lık, +lik eklerinin işlek yapısı sayesinde bir kaç kelimeyle çevirisi mümkün olan kavram ve terimler tek kelimeyle Türkçe olarak ifade edilmiştir.

Örnek teşkil etmesi bakımından bir kaç dinî terimin Türkçeleştirilmesini buraya alıyoruz. **aldayıcı** (A.hadi); **gey arınmış** (A.mutehher); **ayrılıcı** (A.muhaçir); **boyun virici** (A.müslim); **kaplayıcı** (A.muhit); **katlanıcı** (A.sabir); **muştılayıcı** (A.mübeşşir); **azgunluk** (A.zalal); **yavuzluk** (A.su); **geñezlik** (A.setra); **baylık** (A.tavl)...⁹

Bunlar gibi dinî terimlerin yanında, Esmâül-Hüsna'daki isimlerin de Türkçe anlamları başarıyla verilmiştir: **arulluğ** (A.Subhan); **arka virici** (A.Nasir); **bilici** (A.Alim); **beñdesüz** (A.el-Aziz); **yarlıgayıcı** (A.Gafur); **giñ rahmetlü** (A.el-Vasi); **görici** (A.el-Basir); **güci yiter** (A.el-Mukit); **haberlü** (A.el-Habir); **dürüst işlü** (A.el-Hakim); **ivici degül** (A.el-Halim); **ögülmiş** (A.el-Hamid); **iş sürici** (A.el-Vecil); **yanud virici** (A.el-Hasib)...¹⁰

Bütün Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi burada da e/i meselesi devam etmektedir. Orta Türkçe e ya da kapalı e (e) ile işaretlenen sesler burada genellikle i'ye dönüşmüştür: **bil** (<DLT bel) "bel"; **biş** (<DLT beş) "beş"; **di**-(<DLT demek) "demek"...¹¹

Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerinden biri olan ötümsüzleşme bu metinde de bir hayli yer tutmaktadır. Bunların içinde en karakteristik olanı t->d-değişiminin bir kurala bağlanmış olmasıdır. Orta Türkçe'de t- olan ince ünlülü kelimelerin hepsi d-'ye değişmiştir.

-diñ, -yaña, kafirlik, taksirlik gibi kullanımlarda metnin bazı Çağatayca özellikler taşıdığını görmekteyiz. Bu da Kur'an tercümelerinin ilk önce Doğu Türkçesiyle yapılmış olduğunu teyit eder bir kalıntı olsa gerek.¹³

SONUÇ

Günümüz Türkiye Türkçesinin oluşumunda ilk basamak Eski Anadolu Türkçesidir. Dilimizin bugünkü bir çok ses ve yapı özelliği o devirde oluşmaya başlamıştır. Satarası Kur'an tercümelemleri Türkçeye geniş ifade imkânı ve anlam zenginliği kazandırmıştır. Bu bakımdan karşılaştırmalı gramer çalışmalarında değişik açılardan incelenmesi gereken eserlerdendir.

KAYNAKÇA

- ¹ Hüseyin Namık ORKUN, *Eski Türk Yazıtları*, TDK, Ank.,1987
- ² Ahmet CAFEROĞLU, *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, İst. 1984, C.1, s.157
- ³ A.Fehmi KARAMANLIOĞLU, *Türk Dili*, Dergâh Yay., İst.,1978, s.51-86
- ⁴ *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri*, Ötüken-Söğüt Yay.,İst. 1985, C.II,s.252-254
- ⁵ Janos ECKMANN, "Doğu Türkçesiyle Bir Kuran Tercümesi", TDAY 1967, s.51
- ⁶ a.g.m.
- ⁷ Ahmet TOPALOĞLU, *Kuran Tercümesi I*, Kültür Bak. Yay., Ank.1975, s.2
- ⁸ Ahmet ATEŞ, "Burdur-Antalya ve Havalisi Kitaplıklarında Bulunan Mühim Eserler", TED 1948, C.II, Nr.3-4, s.172
- ⁹ *Kuran Tercümesi*, Sivas Kongre ve Etnoğrafya Müzesi, E.Y. 84/176. (53b/105b varakları arası)
- ¹⁰ a.g.e.
- ¹¹ *Divanü Lügatü't Türk IV (Endeks)*, (Haz. Besim ATALAY), TDK Ank.1986
- ¹² a.g.e.
- ¹³ *Tarihî Türk Şiveleri*, (Çev.Mehmet AKALIN), TKAE Ank. 1988 (2.baskı), s.211-245